

ISSN 2524-2369 (Print)
ISSN 2524-2377 (Online)

ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА
LITERARY SCIENCE

УДК 821.161.3.09Танк
<https://doi.org/10.29235/2524-2369-2022-67-4-401-411>

Паступіў у рэдакцыю 08.07.2022
Received 08.07.2022

М. У. Мікуліч

*Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі,
Мінск, Беларусь*

**“НА КАМНІ, ЖАЛЕЗЕ І ЗОЛАЦЕ...”:
ПАЭЗІЯ МАКСІМА ТАНКА ЯК ІДЭЙНА-МАСТАЦКІ ФЕНОМЕН**

Анотацыя. Аналізуецца творчы шлях Максіма Танка, раскрываюцца ідэйна-художественная спецыфіка і системна-модульныя асновы яго паэзіі. Аўтар акцэнтуе ўвагу на тым, што раннія творы М. Танка адрозніваюцца к прынцыпам ісконнага народнага сусветнага ўспрымання, так званым партыцыпатыўным мысленнем, фальклорна-дэманалогічным вопытам асобы, сялянскай педагогіцы з яе тонкім і нелегкім сельскагаспадарчым календарам, падкрэплваюць філасофска-аналітычны характар, гуманістычнае змест і сацыяльна-патрыятычны пафос яго творчасці зрелага перыяду.

Выяўляюцца домінантныя характэрыстыкі нацыянальна-генетычнага кода творчасці М. Танка, асэнсавана праблема паэтызацыі велікага прыцяжэння пераходных зямных асноваў чалавечага быцця, неаслабных сувязей з Родзінай, яе духоўнымі і матэрыяльнымі традыцыямі і каштоўнасцямі. Згадваюцца сацыяльна-маральнае змест і духоўна-філасофскае цэласнасць лірычнага героя паэта, які адлюстроўваў пачуццё нацыянальнага і чалавечага годнасці і характэрызаваўся ўнутраным бласлаўствам і прыгажосцю душы.

Ключевыя словы: народнае сусветнае ўспрымання, творчы асабісты характар, традыцыі, праблемна-тэматычнае змест, лірыка-аповеснавальны, асабісты, рэалістычнае адлюстраванне, рымантычны, лірычны герой, прадметна-апісальны, узаемадзеянне, стыльовае цячэнне

Для цытавання: Мікуліч, М. У. “На камяні, жалезе і золце...”: паэзія Максіма Танка як ідэйна-мастацкі феномен / М. У. Мікуліч // Весті Нац. акад. навук Беларусі. Сер. гуманітар. навук. – 2022. – Т. 67, № 4. – С. 401–411. <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2022-67-4-401-411>

Nikolay V. Mikulich

*Center for the Belarusian Culture, Language and Literature researches of the National Academy of Sciences of Belarus,
Minsk, Belarus*

**“ON STONE, IRON AND GOLD...”:
MAXIM TANK’S POETRY AS A CONCEPTUAL AND ARTISTIC PHENOMENON**

Abstract. The creative path of Maxim Tank as well as the ideological and artistic specificity and system-modular foundations of his poetry are analyzed in the article. The author notes the appeal of the early M. Tank to the principles of the original folk worldview, the so-called participatory thinking, the folklore-demonological experience of the individual, peasant pedagogy with its subtle and hard agricultural calendar, emphasizes the philosophical and analytical nature, humanistic content and socio-patriotic pathos of his mature work period.

The article reveals the dominant characteristics of the national genetic code of M. Tank’s creativity, comprehends the problem of poetization of the great attraction of the primordial earthly foundations of human existence, unflagging ties with the Motherland, its spiritual and material traditions and values. The author emphasizes the socio-moral content and spiritual and philosophical integrity of the poet’s lyrical hero, who deeply revealed a sense of national and human dignity and was characterized by inner nobility and spiritual and human beauty.

Keywords: folk attitude, creative individuality, traditions, problem and thematic content, lyrical and narrative, image, realistic reflection, romantic, lyrical hero, subject and pictorial, interaction, stylistic trend

For citation: Mikulich M. U. “On Stone, Iron and Gold...”: Maxim Tank’s poetry as a conceptual and artistic phenomenon. *Vesti Natsyynal'най akademii navuk Belarusi. Seriya humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2022, vol. 67, no. 4, pp. 401-411 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2022-67-4-401-411>

Уводзіны. Паскоранае станаўленне і развіццё творчай індывідуальнасці Максіма Танка былі абумоўлены характэрным трыадзінствам унікальнасцей – самога чалавечага характару паэта, яго жыццёвай біяграфіі і, натуральна, мастацкага таленту. Нам давялося даволі шмат сустрэцца і гутарыць з народным паэтам БССР, асабліва на заключным этапе яго жыцця і творчасці. Гэта быў вельмі ціхі, спакойны, мяккі чалавек падкрэслена інтравертнага псіхалагічнага тыпу – поўная супрацьлегласць псеўданіму. На дзіва непрэтэнцыёзны, сумленны, шчыры, вельмі сціплы і нават сарамлівы. Дадзеныя якасці нават далі падставы некаторым пісьменнікам, напрыклад, А. Карпюку, Я. Брылю, Л. Арабей публічна папракаць яго ў нясмеласці і нерашучасці. М. Танка вызначалі да наіўнасці шчырая і даверлівая дабрадушнасць, роўнае, высакароднае стаўленне як да сяброў-аднадумцаў, так і да апанентаў, якіх, дарэчы, у паэта было вельмі мала, менш, чым у любога іншага з тагачасных беларускіх літаратараў. Складвалася ўражанне, што для яго не было кепскіх людзей – літаральна ў кожным ён знаходзіў нешта станоўчае, добрыя якасці [9, с. 67].

Колькі разоў М. Танк гаварыў мне пра тое, што хоча перапісаць паэму “Нарач”, бо яна яму не ўдалася, перапрацаваць многія свае вершы, бо яны слабыя. “Як пагляджу: столькі слабага, столькі слабага...” І гэта пры тым, што паэму “Нарач” даўно высока ацанілі айчынная і замежная (польская, літоўская, руская, украінская) крытыка і літаратуразнаўства, а пра такія “слабыя” вершы маглі б толькі марыць многія сучасныя беларускія паэты. Яўген Іванавіч неаднаразова адзначаў, што я перахваліў яго ў сваёй манаграфіі “Максім Танк і сучасная беларуская лірыка” [8]. “Будзе вам, будзе і мне!” – неаднойчы казаў ён, маючы на ўвазе магчымую рэакцыю крытыкі і чытачоў. І гэта ў той час, калі кнігу ў цэлым вельмі прыхільна, без асаблівых крытычных заўваг прынялі нашы спецыялісты. А чаго варта ацэнка паэтам сваёй давераснёўскай творчасці, дадзеная ім у дзённікавых нататках “Лісткі календара”. “З жахам агледзеўся, што мне мінула 27 год! – запісаў ён 29 верасня 1939 г. – А ў мяне толькі некалькі зборнікаў вершаў, сярод якіх 75 працэнтаў слабых, 20 працэнтаў – сярэдніх і толькі 5 працэнтаў – добрых. Няма чым хваліцца” [13, с. 328].

Уявіце сабе, ён саромеўся насіць свае дзяржаўныя ўзнагароды, саромеўся таго, што іх, узнагарод, у яго шмат. Як вядома, М. Танк быў кавалерам чатырох ордэнаў Леніна (1962, 1968, 1974, 1982), двух ордэнаў Працоўнага Чырвонага Сцяга (1948, 1951), ордэна Чырвонага Сцяга (1943), ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі (1971), ордэна Айчыннай вайны II ступені (1985), ордэна Дружбы народаў (1987), кавалерам Афіцэрскага крыжа Адраджэння Польшчы (1958), Залатога Знака ордэна Заслугі Польскай Народнай Рэспублікі (1982), меў многія іншыя дзяржаўныя ўзнагароды, напрыклад, медаль Францыска Скарыны (1992).

Ніхто ніколі не чуў ад М. Танка, што ён з’яўляецца Героем Сацыялістычнай Працы, акадэмікам Акадэміі навук Беларусі. «Бацька гэтых пасадаў і званняў нават саромеўся, – прызнаваўся падчас адной з нашых сустрэч і гутарак сын народнага паэта Максім Яўгенавіч. – Ніколі ні ў сям’і, ні сярод сваякоў, ні дзе-небудзь яшчэ ён не сказаў, што з’яўляецца дэпутатам ці старшынёй Вярхоўнага Савета, Героем Сацыялістычнай Працы і г. д. Ён ніколі не насіў ордэнаў, планак ніколі не насіў, хіба што толькі ў сувязі з нейкімі вельмі вялікімі ўрачыстасцямі. І то, адзене іх і саромецца. У такіх выпадках ён меў выгляд дзіцяці, якое апанулі ў нязвычайнае адзенне.

А вось пра гэта і маці гаварыла: ні на адным з фотаздымкаў, зробленых на нейкіх урадавых прыёмах і ўрачыстых мерапрыемствах, ён не стаяў на пярэднім плане, побач з галоўнай чыноўнай асобай. Заўсёды дзесьці ў кутку ці ў апошнім радзе, за спінамі іншых.

Ён быў такі, што ніколі ўперад не палезе, ніколі сам дзесьці ў прэзідыуме не сядзе. Гэта толькі калі абставіны вымагаюць, калі пранумараваны месцы з указаннем прозвішчаў канкрэтных асоб. Заўсёды сядзе дзесьці ў зале. Я сам бачыў, як яго шукалі: “Яўген Іванавіч, дзе вы, падымайцеся ў прэзідыум...”».

Максім Яўгенавіч расказваў, як здзівіліся высокія генералы ў Баранавічах, калі па іх запрашэнні ў мясцовую воінскую часць прыехаў М. Танк, каб наведаць сына-ваеннаслужачага і выступіць перад салдатамі і афіцэрамі. Яны чакалі ў часці старшыню праўлення Саюза пісьменнікаў БССР і старшыню Вярхоўнага Савета БССР на службовай “Волзе”, а яго давялося сустрэцца на чыгуначным вакзале, бо прыехаў на звычайнай электрычцы. Ды яшчэ і пэўны час чакаць, бо зайшоў у прывакзальны буфет...

Сёння ў гэта цяжка паверыць, але, аказваецца, М. Танк плаціў свайму шафэру за кожную паездку на лецішча...

Несумненна, паказчыкам высокай маралі і вялікай сціпласці М. Танка з'яўляецца і той факт, што ён прасіў пахаваць яго не ў Мінску на элітарных Усходніх могілках, а на Мядзельшчыне, на Слабадскім пагосце ў вёсцы Новікі, дзе пахаваны яго родныя і блізкія, побач з маці і бацькам. У завяшчанні паэт прасіў хаваць яго без ордэнаў, музыкі і прамоў, “як найсціплей, як хавалі і хаваюць спрадвеку ў нас усіх”, не ставіць на магіле помнік, не надаваць яго імя ўстановам і памятным мясцінам.

Жыццёвая біяграфія – гэта творчы лёс пісьменніка, ва ўсякім выпадку паэта. Яна мае вызначальную ролю ў станаўленні і развіцці яго мастацкай індывідуальнасці.

Асноўная частка. Максіму Танку, як нікому іншаму з беларускіх пісьменнікаў, давялося жыць у пяці краінах. Яўген Скурко, будучы беларускі паэт Максім Танк, нарадзіўся па новым стылі 17 верасня 1912 г. у вёсцы Пількаўшчына Вілейскага павета Віленскай губерні, у царскай Расіі. Рушыўшы разам з бацькамі падчас Першай сусветнай вайны ў бежанства, ён з 1917 па 1922 г. жыў у Савецкай Расіі, у Маскве. Вярнуўшыся на Радзіму, апынуўся ў Польшчы, паколькі яго родныя мясціны знаходзіліся ў складзе Заходняй Беларусі, якая, паводле Рыжскага мірнага дагавора 1921 г., адышла да гэтай дзяржавы. Пасля ўз'яднання Беларусі ў 1939 г. М. Танк жыў у Савецкім Саюзе, а памёр 7 жніўня, а на самай справе, як настойваў яго сын Максім Яўгенавіч, 6 жніўня 1995 г. у незалежнай Рэспубліцы Беларусь, у Мінску.

Цікава, што чытаць і пісаць будучы народны паэт Беларусі навучыўся спачатку па-руску, затым па-польску і толькі пасля на роднай мове. Справа ў тым, што ў школу малы Яўген Скурко пайшоў у бежанстве ў Маскве. Вывучаючы рускую мову і літаратуру, палюбіў творы Пушкіна, Някрасава, Гоголя, Горкага, некаторых іншых пісьменнікаў. Вярнуўшыся з уцякацтва, працягваў вучобу ў польскіх школах: спачатку ў Шкленикава, пасля ў Сватках. Тут ён пазнаёміўся з польскай класікай – Міцкевічам, Славацкім, Сянкевічам, Ажэшкай...

Беларуская кніга ўпершыню трапіла ў рукі Яўгена Скурко толькі ў 1925 г. Гэта быў беларускі каляндар, у якім увагу падлетка прыцягнулі сацыяльна і патрыятычна заангажаваныя вершы Янкі Купалы.

Тое, што М. Танк пазнаёміўся спачатку з рускай літаратурай, затым з польскай і толькі пасля – з беларускай, абвастрыла ў ім пачуццё нацыянальнага, якое прывяло яго ў шэрагі актыўных удзельнікаў народна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі. З першых сваіх крокаў у літаратуры ён развіваўся як вельмі беларускі паэт, беларускі па самім тыпе мастацкай свядомасці, філасофіі творчасці, вобразным ладзе мыслення, ды і па тэмах і праблемах, якія ён выбіраў для мастацкага асэнсавання.

Малады Яўген Скурко вучыўся ў чатырох гімназіях, аднак ніводнай з іх не закончыў: Вілейскую рускую, якая знаходзілася ля самай мяжы з Савецкім Саюзам, з-за нарастання ў ёй падпольнага руху закрылі польскія ўлады, з Радашковіцкай беларускай і Віленскай беларускай ён быў адлічаны за непадпарадкаванне адміністрацыі і ўдзел у забастовачным руху пратэсту, а падчас навучання ў Віленскай рускай пачынаючага паэта непасрэдна ў класе арыштавала польская паліцыя і кінула на Лукішкі.

Антыномы і парадоксы жыццёвага лёсу Максіма Танка заключаюцца ў тым, што ён быў народным паэтам БССР, акадэмікам Акадэміі навук Беларусі, аднак не толькі не меў вышэйшай адукацыі, але і закончанага сярэдняга. У сваёй картачцы персанальнага ўліку члена Саюза пісьменнікаў у графе “Адукацыя” паэт указаў, што ў 1954 г. закончыў Вячэрні ўніверсітэт марксізму-ленінізму пры Мінскім гаркаме КПБ.

У 1930-я гг. М. Танк працаваў інструктарам ЦК камсамола Заходняй Беларусі, у легальных і нелегальных перыядычных выданнях, неаднаразова арыштоўваўся польскай дэфензівай і знявольваўся ў турму. Усяго паэт адседзеў на Лукішках каля двух гадоў. У перыяд вайны ён служыў у франтавым друку, у газеце “За Савецкую Беларусь” і агітплакаце “Раздавім фашысцкую гадзіну”, паскорана адаптаваўся да новых для яго савецкіх грамадска-сацыяльных умоў і парадкаў. Дарэчы, у канцы 1930-х гг. былі рэпрэсаваны, высланы ў Сібір цёткі паэта па бацькавай лініі

Соня і Поля з сем'ямі, якія жылі ў Савецкім Саюзе, а ў гады вайны пры нявысветленых абставінах ад рук партызан загінула малодшая сястра Вера са сваім двухгадовым сынкам. У пасляваенны перыяд Максім Танк працаваў на адказных дзяржаўных пасадах. На працягу 18 гадоў (з 1948 па 1966 г.) паэт кіраваў вядучым беларускім літаратурна-мастацкім часопісам “Полымя”, на працягу 24 гадоў (з 1966 па 1990 г.) узначальваў на той час вельмі аўтарытэтную, сацыяльна значную і ўплывовую арганізацыю – Саюз пісьменнікаў Беларусі. 24 гады (з 1947 па 1971 г.) ён з'яўляўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, 20 гадоў (з 1969 па 1989 г.) – дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР. М. Танк працаваў старшынёй Вярхоўнага Савета БССР VI і VII скліканняў (1963 – 1971 гг.).

Гады, калі старшынёй праўлення Саюза пісьменнікаў працаваў М. Танк, былі залатым часам у гісторыі беларускай літаратуры.

Відавочна, што такой жыццёвай біяграфіі, як у М. Танка, не меў і не мае ніводзін беларускі пісьменнік. Сінтэз рэдкага чалавечага характару і яркага мастацкага таленту, а таксама ўнікальнай жыццёвай біяграфіі абумовіў вялікія творчыя здабыткі Максіма Танка, якія сёння ўзбагачаюць класічную славянскую і еўрапейскую літаратурную спадчыну, знаходзяцца ў аснове духоўнай культуры беларускага народа.

Вялікі ўплыў на станаўленне творчай індывідуальнасці Максіма Танка зрабіла вусная народная творчасць. Фальклорная заангажаванасць ранняй лірыкі паэта найперш і галоўным чынам зводзіцца да шматстайнай варыятыўнасці ў распрацоўцы традыцыйных народных тэм, матываў, вобразаў і інш. Стылізацыя, цытаванне, некаторыя іншыя прыёмы не адпавядалі асновам яго мастацка-творчай капцэпцыі.

Ёсць дастатковыя падставы меркаваць, што пачынаючы паэт не абмінуў сваёй увагай дэманалогію, так ці інакш скарыстоўваў міфалагічныя вобразы, народную фантастыку. У якасці прыкладу мэтазгодна прывесці радкі з яго ранняга астрожнага верша «Санет», напісанага ў 1933 г. (унутраны маналог вязня):

Заснула казка на акне маім астрожным:
Бялеюць грэбні неабсяжных гор,
Над імі – лесу цёмнага ўзор
На небасхіле змрочным і трывожным.

Звяры там з лесуном пужаюць падарожных,
Там вадзянік жыве ў глыбі азёр,
Чараўніком прыкуты да скалы арал,
Галосіць вецер там між пуцявін дарожных... [13, с. 34].

Даўно даказана, што «чараўніцы, вадзянікі, ведзьмы, лесавікі, дамавікі, русалкі напаўняюць прыроду беларуса і надаюць ёй своеасаблівае адценне ўмяшчальні таямнічых пантэістычных сіл. Прырода ў светасузіранні народа не толькі арэна яго зямнога жыцця, але і спадарожніца яго духу» [6, с. 16]. Вывядзенне ў творчасці М. Танка вобразаў міфалагічных істот, якія арганічна паяднаны з навакольнымі з'явамі, варта разглядаць не толькі ў якасці нейкага абстрактнага нацыянальнага фону – у лепшым сэнсе гэтага слова. На наш погляд, у ім выявілася імкненне паэта да акцэнтацыі значнасці народнай глебы, нацыянальных каранёў, свядомага ўвасаблення вялікіх залежаў адвечных духоўных патэнцый беларусаў. Дзесьці тут у зародку і персаніфікацыя, інша-сказальнасць – тэндэнцыя, якая будзе развівацца М. Танкам у далейшым.

Народная лірыка вельмі моцна паўплывала на станаўленне творчага стылю М. Танка. В. Рагойша слухна заўважае: «Багатая рытмічная арганізацыя бытавой, абрадавай, любоўнай песні, зайздросная суадпаведнасць інтанацыі і сэнсу ў галашэннях, ярка выражаны танізм замоў – усяго гэтага не мог не адчуць паэт, які добра ведаў родны фальклор і па запісах многіх беларускіх фалькларыстаў, і з вуснага бытавання яго ў народным асяроддзі» [11, с. 138]. Калі паглядзець уважліва, то можна прыкмеціць, што раннія творы М. Танка і творы пачатку 1930-х гг. тыпалагічна набліжаны да песеннай народнай творчасці характарам лірычнага героя, пэўнымі асаблівасцямі яго светабачання. Такія вершы паэта, як «Загінуў таварыш...» (1931), «Грукаючы ў дзверы» (1932), «Пацыфікацыя» (1932) і інш., некаторымі момантамі праблемна-тэматычнага зместу, паэ-

тызацыі народна-сялянскага жыцця, малюнкавым каларытам, эмацыянальна-пачуццёвай гамай досыць пераканаўча выявілі своеадметнасць нацыянальных рыс беларуса, адносіны сацыяльных нізоў да навакольных з’яў і прадметаў, грамадскіх працэсаў і змен. Дастаткова відавочныя ў іх многія традыцыйныя сродкі мастацкай выразнасці.

Што датычыцца вобразна-стылявога ладу ранняй лірыкі М. Танка, то ў ім досыць яскрава акрэсліваецца такая тэндэнцыя, як, з аднаго боку, імкненне паэта да адухаўлення розных з’яў і прадметаў навакольнага свету, а з другога – апрадмечвання і адухаўлення сэнсавых катэгорый бяды, гора, долі, дум і г. д.: «Вецер неспакойны ныў між дрэў, На мурах калючы дрот звінеў...» («Да дня»), «Глянуў дзень шэры за змрочныя краты...» («Першы снег»), «Гімнам кроў бруіць у жылах. У астросе думам цесна...» («Мы дарог яшчэ ўсіх не апелі...»), «Шуміць васільковая ніва, шуміць каласістае гора» («Калі прачынаецца вецер...»), «Доля шэрай разаткала ніткай Паясок апошні...» («Ой, не гніце, ветры...») і інш.

Трэба адзначыць, што М. Танк даволі творча ставіўся да самога акта выкарыстання элементаў вуснай народнай творчасці. Малады паэт быў далёкі ад голага захаплення архаікай, дыялектызмамі, містычнай экзотыкай, чым тады грашыў шмат хто з асяродку заходнебеларускіх літаратараў. «Ня можам сяньня браць некаторыя факты з народнай творчасці, не афармляючы іх адпаведна і гэтым самым даючы толькі штучныя псеўдонародныя зьлепкі, як, напрыклад, розныя “князёўны”, “русалкі”, “ваўкалакі”, – пісаў ён у сваім праграмным артыкуле “Крыніцы нашай творчасці”. – Тыя, што твораць іх, забываюцца, што народная творчасць ня вырасла калісь у сіваю мінуўшчыну адразу, не зьяўляецца выключна прадуктам старым, акасыяцельным... І таму падыход да народнай тэматыкі, выкарыстаньне яе, – не перарываючы адначасна тых сонечных нітак, якімі гэтая творчасць звязана з мінуўшым і сяньняшнім днём, – і ёсць той праблемай нашай мастацкай літаратуры, без зразуменьня якой мы будзем таптацца на мейсцы» [14, с. 22].

Так, у агульнай канцэпцыі ўспрымання нацыянальнага фальклору працэс адбору і актуалізацыі тых ці іншых элементаў народнай творчасці, жыццёва пераканаўчага і перспектыўнага ў ёй быў дужа важным для паэта. Найперш ён імкнуўся працаваць з тымі фальклорна-гістарычнымі крыніцамі і матэрыяламі, якія былі пазначаны спецыфікай і прыродай народнага мыслення, былі трапнымі і глыбокімі з пункта гледжання зместавых асаблівасцей, ідэйна-сэнсавага напаўнення і, канечне, удалымі ў мастацка-эстэтычных адносінах. Пераасэнсаваныя, унутрана абноўленыя, цесна паяднаныя з якасна новым матэрыялам, часта радыкалізаваныя ў сацыяльным плане, ужытыя, як правіла, у апорных структурах кампазіцыі, шматстайныя народныя тэмы, матывы і вобразы, сродкі і прыёмы садзейнічалі ўзнікненню індывідуальна-адметных, самабытных мастацкіх твораў.

Напрыклад, верш «Ой, не гніце, ветры» адкрывае паралелізм – адзін з важнейшых архітэктанічных прыёмаў народнай песні, які ўласцівы фальклору яшчэ з часоў анімістычнай і татэмістычнай даўніны:

Ой, не гніце, ветры, вербаў над ракою,
Над ракою быстрай не шумі, чарот.
Думала дзяўчына раннюю зарю,
Летнюю зарю ды каля варот [13, с. 144].

А. Весаюўскі пісаў, што «ў фальклорным паралелізме супастаўляюцца два матывы, адзін падкрэслівае другі, прычым перавага на баку таго, які напоўнены чалавечым зместам» [2, с. 144]. Чалавечая асоба ў ім своеасабліва «прапускаецца» праз «прыродную прызму». Акрамя гэтага мастацка-стылістычнага прыёму верш М. Танка пераняў ад народнай песні некаторыя элементы сіметрычнасці архітэктонікі, характэрнага рытміка-інтанацыйнага ладу, гукавой інструментарыі. У ім сустракаем фальклорныя па сваім паходжанні паэтычныя звароты, таўталагічныя паўторы, эmfатычныя поклічы і інш. І пры ўсім гэтым ён не страціў сваёй арыгінальнай сутнасці, застаўся творам індывідуальна-аўтарскім, самастойным зместава і фармальна. З народнай песняй яго не зблытаеш. Верш М. Танка адметны і цікавы характарам светаўспрымання канкрэтнай асобы, значнай ідэйна-сацыяльнай насычанасцю. Эмацыянальна-псіхалагічную нагрузку нясе ў ім, здаецца, кожная структурна-кампазіцыйная адзінка.

Прыкладна гэта ж можна канстатаваць і адносна напісанай некалькі пазней паэмы «Сказ пра Вяля», якая ўзнікла паводле народнай быліны, пачутай паэтам ад дзеда Хведара Маркавіча. Характэрны запіс знаходзім у яго дзённікавых нататках ад 13 студзеня 1939 г.: «Не агледзеўся, як мінула поўнач. Зайшоў дзед пацікавіцца, што гэта я пішу і пішу. Прачытаў я яму “Сказ пра Вяля”. Вельмі здзівіўся стары, як з яго кароткага апавядання пра разбойніка Вяля, які на Магдулінскай грэблі пераймаў і рабаваў людзей, я змог стварыць такую гісторыю» [12, с. 243 – 244]. Асобнымі сваімі рысамі паэма тыпалагічна набліжана да беларускіх народных казак «Каваль-багатыр», «Асілак» [15, с. 327], «Аб тым, як з дрэва стала дзіця» [16, с. 72] і інш., але з’яўляецца творам самастойным як па сваёй сюжэтна-вобразнай парадыгме, так і стылёва. Роля элементаў казкава-рамантычнай умоўнасці заключаецца тут у тым, што яны своеасабліва адцяняюць характэрныя рысы канкрэтна-рэалістычнага, паўнакроўнага вобраза народнага мсціўца.

Выход першага зборніка вершаў “На этапах” (1936), дарэчы, адразу канфіскаванага польскай паліцыяй, зрабіў М. Танка зоркай першай велічыні на небасхіле літаратуры Заходняй Беларусі. Творчасць паэта характарызуе высокая ступень нацыянальна-патрыятычнай свядомасці і грамадзянскай адказнасці лірычнага героя, яго арыентацыя на адвечныя маральна-этычныя прынцыпы і нормы жыцця працоўнага асяроддзя, багатыя залежы калектыўнага вопыту і традыцый. Засноўваючыся на ідэйна-эстэтычных набытках і дасягненнях сваіх папярэднікаў, найперш Я. Купалы, Я. Коласа і М. Багдановіча, ён імкнецца асэнсоўваць з’явы і працэсы заходнебеларускай рэчаіснасці ў іх анталагічным змесце, бачыць іх духоўна-сацыяльную прыроду, асноватворную сутнасць і напоўненасць, перспектывы далейшага развіцця. Духоўна-мастацкая свядомасць М. Танка актывізавалася балючай думкай пра зняволены родны край, спакутаную зямлю, прыгнечаны і заняпаны народ, пра кінутых у турэмныя засценкі братоў па змагарным руху і падпольніцкай дзейнасці. Глыбокім адчуваннем героікі часу, рамантычнай узвышанасцю драматычнага перажывання, патрыятычнай ахвярнасцю дыхалі многія вершы паэта, напрыклад, гэты:

Хто пачуў тваю песню жалезную,
Хто астрожную скаргу пачуў?
Беларусь, твае далі бязмежныя
Ўскалыхнуць сваёй песняй хачу! [13, с. 63].

Дадзеныя асаблівасці знайшлі сваё развіццё ў наступных кнігах М. Танка – “Журавінавы цвет” (1937), “Нарач” (1937) і “Пад мачтай” (1938). Мастацкі стыль паэта характарызаваўся падкрэсленай ёмістасцю і шматграннасцю зместу: лірыка-апавядальны, падзейна-эпічны пачатак спалучаўся ў ім з рэфлексіўна-медытатывым, філасофскім, выкрывальна-сатырычнай плынь дапаўнялася і падсвечвалася прамоўніцка-публіцыстычнай. Многім яго вершам, напрыклад, такім, як “Калі няма на свеце маёй мовы...”, “У падземлі”, “Шэрыя хаты, платы і вароты...”, “Лісце каштанаў” і інш., была ўласціва значная ступень рэалістычнай канкрэтнасці адлюстравання, прадметнай выразнасці жывапіснага малюнка, непасрэднасці і дакладнасці душэўна-псіхалагічнага перажывання. Яны з’яўляліся носбітамі засяроджанага філасофскага роздуму аўтара, іранічнага высмейвання, ліра-сатырычнага выкрыцця ім апанентаў і непрыяцеляў, крытычна-з’едлівай іскрамётнасці і палемічнага пафасу. М. Танк распрацоўваў кананічны, сабраны і разняволены верш, верлібр, выкарыстоўваў традыцыйныя, добра апрацаваныя шматлікімі папярэднікамі, і наватарскія, індывідуальна-аўтарскія сродкі мастацкай выразнасці. Разам з тым вядучай у яго творчасці, несумненна, з’яўлялася ўзнёсла-рамантычная стылёвая плынь, якая дазваляла яму глыбока і пераканаўча раскрыць свой духоўна-эстэтычны патэнцыял, выявіць ідэйна-маральны змест заходнебеларускай рэчаіснасці, асаблівасці яе вострых праблем і супярэчнасцей.

Паэзія Максіма Танка вызначалася экспрэсіўнасцю светаадчування, свежасцю і вострынёй мыслення, рамантызаваным выяўленнем сурогавага рэалізму часу:

Нарач, як мора, шуміць
і на бераг круты наступае,
Дыміць над выгарамі і над палямі туман.

З ветрам узняўшыся, кружыцца вывадак чаек,
Спуджаных скрыпам абозаў і звонам кайдан.

І чуваць, па-над намі

лятуць недзе гусі у вырай.

Развітальны іх крык патанае ў глухой лебядзе.

Ды балюча скрыпяць і галосяць калёсы па жвіры,

Па мядзельскім тракту

бясконцы этап наш брыдзе [13, с. 36].

Паэзія М. Танка 1930-х гг. – гэта паэзія чорных скіб, шурпатах далоняў, незагойных ран, стогнаў у катоўнях, паэзія гневу і бунту, смелага выкліку. Яна грунтавалася на тонкай назіральнасці і ўражлівасці, эмацыянальна-псіхалагічнай пранікнёнасці лірычнага героя, услаўленні высокіх праяў святла і красы ў прыродным свеце, грамадскім асяроддзі і душы чалавека. Рамантычная летуценнасць, душэўная высакароднасць спалучаліся ў ёй з унутранай адмабілізаванасцю, наступальнай бескампраміснасцю, рэвалюцыйным гартам, ахвярнай мужнасцю. Вершы паэта “На касагоры”, “Чорныя скібы”, “Адказ”, “У маршы” і іншыя неслі гаркотную развагу, прысумленую споведзь, даверлівае прызнанне, але часцей – суцязэнне і падтрымку, бадзёрасць і веру, гарачкаваты заклік, сведчылі трывалую сувязь з “бязмежным светам народнай героікі” (Р. Бязрозкін). “Максім Танк гэта вельмі маладая, але сільная творчасцю індывідуальнасць, – пісала ў 1936 г. газета “Наша воля”. – Ягоная творчасць вырасла ў вастрогах і, вырваўшыся з турмы, заліла Зах. Беларусь. Творы Танка – гэта лявіна, гэта бурная хваля, якая парывае ўсіх, трасе ўсім і ламае ўсё. Танк можа стацца вялікім песьняром Беларусі, калі не забудзе аб найважнейшай умове – згушчаць чым найбольш думку на палатне вобраза” [10, с. 2].

Вялікае месца ў творчасці паэта належала такім ёмістым сацыяльна-маральным катэгорыям, як матчына песня, родныя загоны, каласістае гора, этапныя дарогі, звон кайданаў, муры і краты, жалезны вырай, вясна-перамога і інш. Яны ўвасаблялі характэрныя рысы грамадска-палітычнага жыцця Заходняй Беларусі, духоўна-сацыяльнай свядомасці народа. Гэтыя катэгорыі раскрывалі вызначальныя асаблівасці беларускага нацыянальнага лёсу.

Кнігі М. Танка “На этапах”, “Журавінавы цвет”, “Нарач” і “Пад мачтай”, вершы і паэмы з’яўляюцца лепшымі ў заходнебеларускай літаратуры. Творчасць паэта сведчыла пра жыццёўстойлівасць беларускай нацыі, яна сцвярджала моц і сілу народа, які жыў ідэямі аб’яднання, сацыяльнай і нацыянальнай волі, годнага ўпарадкавання сваёй Радзімы, раскрывала прыгажосць яго высакароднай душы.

Але на поўную сілу творчая індывідуальнасць Максіма Танка раскрылася ў пасляваенны перыяд.

У 1960–1980-я гг. паэт сцвердзіў у беларускай літаратуры такія ідэйна-мастацкія напрамкі, як паэтызацыя спагонных зямных асноў народнага жыцця, духоўна-маральных каштоўнасцей працоўнага асяроддзя, працы хлебараба, аратага, сейбіта, філасофска-аналітычнае асэнсаванне складанай і супярэчлівай дыялектыкі прыватных з’яў і гістарычных працэсаў, шматстайнай прычынна-выніковай сувязі асобы і грамадства, раскаванасць мастацкага мыслення, набліжэнне мовы паэзіі да мовы прозы, умоўна-асацыятыўная вобразнасць і г. д.

Кнігі вершаў М. Танка “Мой хлеб надзённы” (1962), “Глыток вады” (1964), “Перапіска з зямлёй” (1967), “Хай будзе святло” (1972), “Дарога, закалыханая жытам” (1976), “Прайсці праз вернасць” (1979), “За маім сталом” (1982) і іншыя вызначаюцца арганічным спалучэннем маштабнасці гістарычнага мыслення, шырыні духоўна-сацыяльных даляглядаў і пластыкі прадметнага аналізу, прыватнай канкрэтыкі з’яў і рэчаў. У іх філасофска-аналітычная медытацыя суседнічае з грамадзянска-патрыятычным характарам мастацкага дыскурсу, прамоўніцка-публіцыстычны пафас дапаўняецца тонкай іроніяй і знішчальнай сатырай.

Зборнік вершаў паэта “Каб ведалі” быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй СССР (1948), зборнік “Мой хлеб надзённы” – Дзяржаўнай прэміяй БССР імя Янкі Купалы (1966), а кніга паэзіі ў перакладзе на рускую мову “Нарочанские сосны” (Масква, 1977) – Ленінскай прэміяй (1978).

У 1960–1990-я гг. творчая індывідуальнасць М. Танка выявілася ва ўсёй сваёй маральна-філасофскай глыбіні і ідэйна-эстэтычнай сіле, духоўны свет лірычнага героя раскрыўся шырока

і ўсебакова, у мностве найтанчэйшых душэўна-псіхалагічных змен і зрухаў. Паэзія М. Танка становіцца па-сапраўднаму шматколерна-поліфанічнай. Не могуць не ўражваць глыбінёй і ёмістасцю свайго раскрыцця, вытанчанай дасканаласцю і гарманічнасцю яе прыродаапісальны і любоўна-інтымны вобразна-тэматычныя пласты. На глебе актыўнага духоўна-гуманістычнага сцвярджэння жыцця новую актывізацыю перажывае інтэлектуальны пачатак творчасці мастака, узмацняецца яе філасофска-медытатыўны характар, “штойнасць” (Дж. Джойс). “Пасталенне душы” паэта, як слухна адзначала А. Кабаковіч у сваёй манаграфіі “Беларускі свабодны верш”, “угадваецца ў новым ракурсе думкі, у яе своеасаблівых паваротах, тым больш нечаканых, чым глыбей яна пранікае ў пласты чалавечага існавання...” [5, с. 123]. Пра што б М. Танк ні пісаў, любую падзею або працэс ён падвяргаў усебаковай сутнаснай выверцы, уключаў у кантэкст шырокіх духоўна-сацыяльных даляглядаў, праблема-тэматычна суадносіў з вядучымі грамадскімі тэндэнцыямі і заканамернасцямі. Гэта добра засведчылі адзначаныя зборнікі паэта.

«Многія вершы сучасных беларускіх паэтаў, – падкрэсліваў акадэмік У. Гніламедаў, – вабяць традыцыйнай канкрэтнасцю, “рэчыўнасцю” сваіх вобразаў, акрэсленасцю і лаканізмам у выяўленні пачуццяў. У гэтым працэсе бачна схільнасць да жыццёвай верагоднасці, дакладнасці факта. “Рэчыўнасць”, “канкрэтнасць” – як рысы стылю – дасталіся паэзіі ў спадчыну ад Коласа і, у меншай ступені, ад Багдановіча. Гэта своеасаблівая паэтычная выяўленчасць, інтэнсіўная вобразнасць, якія не перашкаджаюць адлюстраванню духоўнага пачатку» [4, с. 186 – 187]. Сказанае, на наш погляд, цалкам датычыцца мастакоўскага аблічча М. Танка, адпавядае творчым памкненням яго няўрымслівай натуры, уласціва яго індывідуальнаму почырку. Адгукваючыся на разнастайныя з’явы навакольнай рэчаіснасці, усаўляючы матэрыяльна-прыроднае багацце жыцця, выяўляючы асаблівасці «дзялектыкі душы» сучасніка, паэт заўсёды ці амаль заўсёды імкнуўся да стварэння паўнакроўнай мастацкай карціны, падкрэслена яркага паказу падзей і прадметаў, вылучэння ў іх непаўторнае, індывідуальна-своеадметнае, намагаўся глыбока і ўсебакова раскрыць рысы пэўнага эмацыянальна-пачуццёвага стану лірычнага героя. У гэтай сувязі нельга не пагадзіцца з М. Ароцкам, які ў гаворцы пра яго эстэтычныя вышукі пачатку 1970-х гг. слухна акцэнтаваў наступнае: «Ёсць тут, у новых вершах паэта, тая надзвычай уласцівая для яго якасць, што з лепшага боку вызначае ўсю беларускую паэзію, – гэта рэчыўная важкасць, матэрыяльнасць вобраза, канкрэтнасць адчування свету. Такую вобразнасць, здаецца, можна пакратаць рукамі, узяць у пальцы, як соль, пакласці на далонь, як хлеб» [1, с. 188]. Прасякнутая глыбокім лірычным пафасам, адзначаная «канкрэтнасць адчування свету» ў паэзіі М. Танка зусім не здымала абагульняючага фактару, інтэлектуальнай насычанасці твораў, як правіла, функцыянавала ў кантэксце шырокіх сацыяльных абсягаў лірычнага героя, так ці інакш працавала на вядучыя духоўна-гуманістычныя тэндэнцыі часу. Відаць, якраз апошнія яшчэ ў 1930-я гг. дало падставы Я. Купалу ў размове пра паэта з П. Глебкам і іншымі літаратарамі адзначыць: «А шырыня ў вершах цудоўная» [3, с. 240].

М. Танк развіў і паглыбіў лепшыя традыцыі нацыянальнага паэтычнага мастацтва. За гады ён выпрацаваў арыгінальную і ў той жа час жыццёва пераканаўчую філасофскую і мастацка-эстэтычную канцэпцыю адносінаў да рэчаіснасці, выяўлення яе супярэчлівай сутнасці і духоўна-перспектыўных даляглядаў. У яе аснове – надзвычай тонкая, на мяжы падсвядомага чуйнасць паэта да шматстайных адценняў-пераліваў слоўна-вобразнага значэння. М. Танк сваёй творчай практыкай засведчыў рэдкае майстэрства арганічнага спалучэння «густой», настоенай на водары крамянага народнага слова вобразнасці і асаблівасцей абстрагаванага светаадчування, парадаксальнасці асацыятыўнага мыслення, лагізаванай медытатыўнасці:

Ключ жураўліны!
Гэта – ключ, якім адмыкаюць
Веснія воды,
Цёплыя подыхі ветру,
Зялёныя руні,
Птушыныя гнёзды,
Вясёлкі
І радасць.

Таму, калі бачу яго,
Мне хочацца рукі свае працягнуць
Аж пад хмары асеннія,
Каб ключом гэтым
Зноў адамкнуць
Маладосць.

(“Ключ жураўліны”).

М. Танк падвяргаў гуманістычнай выверцы-аналізу зменлівыя з’явы і працэсы навакольнай рэчаіснасці, удумліва асэнсоўваў найноўшыя навукова-тэхнічныя здабыткі людскай супольнасці з пункта погляду іх адпаведнасці чалавечай «самасці», прыродзе і кожны раз пераконваўся ў недасканаласці грамадска-сацыяльнага жыцця, акцэнтаваў неабходнасць шанавання і памнажання спаконвечнае багацце духоўнага свету насельніка зямлі: справядлівасць і дабрыню, чуласць і спагаду, шчырасць і інш. Якраз у кантэксце гэтых істотна важных думак і ідэй прачытваюцца вершы «Дрэвы паміраюць...», «Нерастуе ў рэчцы рыба...», «Пытаюся: куды падзеўся лес?..», «Роздум аб касмічных палётах», «Усё больш і больш у небе...», «На зары нашага крылатага веку...» і г. д.

Так ці інакш, але ўсёй сваёй паэзіяй пасляваеннага часу М. Танк акцэнтаваў увагу на той дужа важнай акалічнасці, што чалавек не толькі варты свету, у якім жыве, ён павінен быць варты і адвечнай сваёй стваральнай, творчай ролі, якая зрабіла з яго мастака і творцу, – свет трэба змяняць, але не цаною пагібелі чалавечага ў чалавеку, не цаною страты адухоўленага характара. Адсюль становіцца зразумелай тая дадатковая трывога, якая працінала сэрца паэта: вузела кола выпрабаваных на цяжкіх рэвалюцыйных і ваенных, жыццёвых шляхах-дарогах таварышаў, людзей высокай маральнай чысціні – шчырых, добрасумленных, духоўна актыўных («Спадзяваўся сустрэцца...», «Столькі, столькі год дружылі...» і інш.). Творы М. Танка наскрозь прасякнуты ўслаўленнем чалавека, яго стваральнай місіі, заўсёдным адчуваннем хісткасці той рысы, за якой чалавечыя каштоўнасці маглі раптам набыць «мінусавае» значэнне: духоўнасць стаць бездухоўнасцю, разумнае цярпенне – пасіўнасцю і абыякавасцю і г. д.

Вядомы даследчык Д. Ліхачоў бачыў у чалавечай памяці вялікую духоўна-маральную і мастацка-эстэтычную сілу. У артыкуле “Служэнне памяці” ён пісаў: «Памяць зусім не механічная. Гэта важнейшы творчы працэс (тут і далей у цытаце курсіў Д. Ліхачова. – М. М.): іменна працэс і іменна творчы... *Памяць супрацьстаіць знішчальнай сіле часу...* *Памяць – гэта пераадоленне часу, пераадоленне смерці.* У гэтым велізарнае маральнае значэнне памяці... Сумленне – гэта ў асноўным памяць, да якой далучаецца маральная ацэнка здзейсненага. Але калі здзейсненае не захоўваецца ў памяці, то не можа быць і ацэнкі. Без памяці няма сумлення» [7, с. 171–172]. Усё гэта мае непасрэднае дачыненне да творчасці М. Танка, якога з поўнымі на тое падставамі можна назваць адным з самых «памятлівых» у сучаснай беларускай літаратуры. На думку паэта, неабходна адрадіць вартасную сутнасць зямных першаасноў быцця, спаконвечных маральных норм і звычайў, невычэрпных духоўных скарбаў нацыянальнага фальклору, багаццяў мовы, павярнуць беларуса да адвеку характэрнага яму пераважна земляробчага ўкладу жыццядзейнасці. Якраз ва ўсім гэтым бяруць свае вытокі «і хлеб, і сумленне, і песня» («Перапіска з зямлёй», «Бібліятэка», «Я – не з тых...», «Вывучэнне мовы» і інш.). Жывілі, натхнілі яго талент любяга сэрцу нарачанскія прасторы, дзе заўсёды «сэрца званчэйшыя песні вядзе», – «верасавішчы, пагоркі, лясы», «маланкамі скрэманя валуны», сад, які «трапяткімі вуснамі лісця з рога вясёлкі п’е весною свежасць», «закалыханая жытам», «зарослая ўспамінамі, зашыфраваная дзятламі, замаскіраваная лістападам» палявая дарога («Зноў я на тых сцежках...», «Ёсць у сусвеце планета Зямля...», «Глухая партызанская дарога...» і г. д.). Паэт казаў: «Я часта начую і днюю // Ля сосен сваіх нарачанскіх, // Дзе ўсе беды мае, // Дзе ўсе радасці мае, // Дзе ўсе думы мае».

М. Танк сцвярджаў, што яму «не трэба шукаць // Слоў для песень... // Пра зямлю, што спрад- веку // Радзімай завецца, // Бо да самага краю // Зіхаценнямі іх, // Перазвонамі іх // Перапоўнена сэрца» (“Мне не трэба заводзіць...”). Паэт, якога «разбудзілі: Нёман – бруістаю скрыпкай, // Вецер – гармонікам гулкім, // Месяц – няўрымслівым бубнам...», які ішоў «З імі па родных дарогах» («Помню, мяне разбудзілі...»), захапляўся характэрам нарачанскай алешыны, з якой «зраўняцца не можа ніхто ў жывучасці, сціпласці, шчырасці...» («Алешына»), невяліччай крынічкі, да якой

«па схіле // Пабегла сцяжына мая, // А за ёй – валуны, // За імі – саснякі, бярэзнікі, // Ляшчэўнікі, алешнікі, // Лазнякі і папаратнікі...» («Крынічка»). Ён складаў оду пількаўскім жабам, у «Крактанне, перакумкаванне, // Туркатанне і рогат» якіх, забыўшы на сняданак, сцішана ўслухоўваўся нават бусел («Спозная ода»), маляваў дзівосную карціну зямлі, расквечанай дзьмухаўцовым пухам:

Зямля ўся ў белі дзьмухаўцоў,
 Перацвітаючых суквеццяў.
 У гэты час, хто б ні прайшоў,
 Хто б ні прабег – след застаецца,
 Хто б ні зрабіў найменшы рух
 Ці не шапнуў каму «кахая»,
 Як палахлівы кветак пух
 Пад сонца самае ўзлятае.
 (*“Дзьмухаўцы”*).

У сваіх творах М. Танк паэтызаваў родны дом, бацькоўскае котлішча з усім яго шматстайным гаспадарчым начыннем, асэнсоўваў свой паступовы адыход ад звыклага вясковага ўкладу жыцця, згадаў пачатак пісьменніцкага шляху, нялёгка, без апекі блізкіх, самастойныя рашэнні і высылкі і, канечне ж, любові і дарагі вобраз клапатлівай працаўніцы-маці – невычэрпнай крыніцы душэўнай цеплыні і спагады, дабрыні і чуласці:

Здарожыўся, ля студні
 Выціраю твар
 І неспадзявана адчуваю,
 Быццам нехта
 Чулай, шорсткай далоняй
 Здымае з мяне стому.
 Цяжар перажытых гадоў.
 Але ж няма нікога.
 Няўжо гэта – матчын ручнік?
 І са здзіўленнем бачу,
 Як на ім праяўляецца
 Самы святы
 І нерукатворны яе вобраз.
 (*“Здарожыўся, ля студні...”*).

М. Танк пакінуў пасля сябе дзясяткі арыгінальных паэтычных кніг, кожная з якіх з’яўляецца этапнай у гісторыі беларускай літаратуры ХХ ст. Паэту належаць творы непераўздызенай красы і надзвычайнай эмацыянальнай сілы ўздзеяння: “Спатканне”, “Паслухайце, вясна ідзе...”, “Песня кулікоў”, “Адказ”, “Тры песні”, “Родная мова”, “Каб ведалі”, “Люцыян Таполя”, “Антон Нябаба”, “Рукі маці”, “Станцыя Княгініна”, “Ave, Maria”, “Мне здаецца”, “Калі горыччу перапоўнена сэрца...” і іншыя. Без сумненняў, яны зрабілі б гонар любой нацыянальнай культуры свету, упрыгожылі б самую адмысловую, элітарную анталогію.

Высновы. Максім Танк – класік беларускай літаратуры, выдатны еўрапейскі паэт. Ён належыць да ліку вельмі нямногіх нашых пісьменнікаў, каму магла быць прысуджана знакамітая Нобелеўская прэмія па літаратуры. Па сіле і размаху прыроднага дару, ідэйна-мастацкага мыслення, сцвярдзэнні спаконвечных асноў народнага жыцця, па адмысловай якасці і самабытнасці рэалізацыі ў слове высокай эстэтыкі чалавечага духу Максім Танк не мае сабе роўных у беларускай паэзіі. Па гэтых асаблівасцях ён пераўзыходзіць многіх на сённяшні дзень культавых заходніх аўтараў. М. Танк – самы паважаны і аўтарытэтны беларускі паэт пасляваеннага часу ў асяроддзі еўрапейскіх літаратурна-мастацкіх і грамадска-культурных эліт, аб чым сведчаць, напрыклад, выказванні Чэслава Мілаша, Караля Вайтылы (Яна Паўла II), Марка Шагала, якія яго ведалі асабіста.

Гэта быў дар ад Бога. Унікальны чалавек, непаўторны паэт, таленавіты арганізатар літаратурна-мастацкага працэсу, каларытная, дзяржаўная асоба. Ён жыў самымі светлымі думкамі і ідэямі, якімі можа жыць чалавек, і пакінуў яркі след у душах і сэрцах сваіх суайчыннікаў, у гісторыі роднай Беларусі.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Арочка, М. З прыналежнасцю высокай... / М. Арочка // *Польмя*. – 1974. – № 6. – С. 171–189.
2. Веселовский, А. Н. Историческая поэтика / А. Н. Веселовский. – М. : Высш. шк., 1989. – 612 с.
3. Глебка, П. Памятныя размовы / П. Глебка // Янка Купала: зборнік матэрыялаў аб жыцці і дзейнасці паэта / Акад. навук Беларус. ССР, Літ. музей Я. Купалы. – Мінск, 1955. – С. 234–241.
4. Гніламедаў, У. Пуцявіны паэтычнага слова / У. Гніламедаў // *Польмя*. – 1982. – № 12. – С. 186–187.
5. Кабаковіч, А. К. Беларускі свабодны верш / А. К. Кабаковіч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1984. – 278 с.
6. Леви-Брюль, Л. Первобытное мышление / Л. Леви-Брюль. – М. : Атеист, 1930. – 479 с.
7. Лихачев, Д. Служение памяти / Д. Лихачев // *Наш современник*. – 1983. – № 3. – С. 167–179.
8. Мікуліч, М. У. Максім Танк і сучасная беларуская лірыка / М. У. Мікуліч. – Мінск : Навука і тэхніка, 1994. – 191 с.
9. Мікуліч, М. У. Пошук вядзе ў глыбіню: літаратурна-крытычныя артыкулы, старонкі інтэрв'ю, публікацыі / М. У. Мікуліч ; рэд. У. В. Гніламедаў. – Гродна : Гродз. дзярж. ун-т, 1998. – 176 с.
10. Ор. Вечар беларускай паэзіі і песні / Ор // *Наша воля*. – 1936. – 20 сак. – С. 2.
11. Рагойша, В. Паэтыка Максіма Танка / В. Рагойша. – Мінск : Выд-ва Беларус. дзярж. ун-та, 1968. – 227 с.
12. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – Т. 9 : Лісткі календара. Дзённікі (1941–1959). – 592 с.
13. Танк, М. Збор твораў : у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука, 2006. – Т. 1 : Вершы (1930–1939). – 375 с.
14. Танк, М. Крыніцы нашай творчасці / М. Танк // *Беларус. летапіс*. – 1938. – № 2. – С. 19–28.
15. Чарадзейныя казкі : у 2 ч. / Акад. навук БССР, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ; рэдкал.: В. К. Бандарчык [і інш.]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1973–1978. – 2 ч.
16. Шейн, П. В. Материалы для изучения быта и языка русского населения Северозападного края : в 3 т. / П. В. Шейн. – СПб. : Тип. Акад. наук, 1893. – Т. 2: Сказки, анекдоты, легенды, предания, воспоминания, пословицы, загадки, приветствия, пожелания, божба, проклятия, ругань, заговоры, духовные стихи и проч. – XXII, 715 с.

References

1. Arochka M. With high affiliation... *Polymya* [The Flame], 1974, no. 6, pp. 171–189 (in Belarusian).
2. Veselovskii A. N. *Historical poetics*. Moscow, Vysshaya shkola Publ., 1989. 612 p. (in Russian).
3. Glebka P. Memorable rhymes. *Yanka Kupala: zbornik materyyalau ab zhyttsi i dzeinastsi paeta* [Yanka Kupala: a collection of materials about life and work of the poet]. Minsk, 1955, pp. 234–241 (in Belarusian).
4. Gnilamedau U. Ways of the poetic word. *Polymya* [The Flame], 1982, no. 12, pp. 186–187 (in Belarusian).
5. Kabakovich A. K. *Belarusian free poem*. Minsk, Navuka i tekhnika Publ., 1984. 278 p. (in Belarusian).
6. Levi-Bryul' L. *Primitive thinking*. Moscow, Ateist Publ., 1930. 479 p. (in Russian).
7. Likhachev D. Service to memory. *Nash sovremennik* [Our Contemporary], 1983, no. 3, pp. 167–179 (in Russian).
8. Mikulich M. U. *Maxim Tank and modern Belarusian lyric*. Minsk, Navuka i tekhnika Publ., 1994. 191 p. (in Belarusian).
9. Mikulich M. U. *Search leads in depth: literary-critical articles, pages of interviews, publications*. Grodno, Grodno State University, 1998. 176 p. (in Belarusian).
10. Or. Evening of Belarusian poetry and songs. *Nasha volya* [Our Will], 1936, March 20, p. 2 (in Belarusian).
11. Ragoisha V. *Poetics of Maxim Tank*. Minsk, Publishing House of the Belarusian State University, 1968. 227 p. (in Belarusian).
12. Tank M. *Collected works. Vol. 9. Calendar Pages. Diaries (1941 – 1959)*. Minsk, Belaruskaya navuka Publ., 2009. 592 p. (in Belarusian).
13. Tank M. *Collected works. Vol. 1. Poems (1930–1939)*. Minsk, Belaruskaya navuka Publ., 2006. 375 p. (in Belarusian).
14. Tank M. Sources of our creativity. *Belaruski letapis* [Belarusian Chronicle], 1938, no. 2, pp. 19–28 (in Belarusian).
15. Bandarchyk V. K. (ed.). *Magical tales*. Minsk, Navuka i tekhnika Publ., 1973–1978. 2 pt. (in Belarusian).
16. Shein P. V. *Materials for studying the life and language of the russian population of the north-western territory. Vol. 2. Fairy tales, anecdotes, legends, memoirs, proverbs, riddles, greetings, wishes, swearing, curses, conspiracies, spiritual poems, etc.* St. Petersburg, Printing House of the Imperial Academy of Sciences, 1893. XXII, 715 p. (in Russian).

Информация об авторе

Мікуліч Николай Владимирович – кандидат филологических наук, доцент, заведующий отделом взаимосвязей литератур. Центр исследований белорусской культуры, языка и литературы, Национальная академия наук Беларуси (ул. Сурганова, 1, корп. 2, 220072, Минск, Республика Беларусь). E-mail: mikmik43@gmail.com

Information about the author

Nikolay V. Mikulich – Ph. D. (Philol.), Associate Professor, Head of the Literature Relations Department. Center for the Belarusian Culture, Language and Literature researches of the National Academy of Sciences of Belarus (1 Surganov Str., Bldg 2, Minsk 220072, Belarus). E-mail: mikmik43@gmail.com